

פניני "להתהלך"

ביאורים הערות והארות מתוך ספרי "להתהלך" של הרב אורי הולצמן שליט"א

פרשת וארא | גליון מס' 2

אופני הכתב

וַיֹּאמֶר אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַּי וְשְׁמִי ה' לֹא
נִדְעָתִי לָהֶם. (שמות ו א)

נתחבטו המפרשים¹ בביאורו של שם זה - "אֵל שַׁדַּי". לאור
העיקרון האמור לעיל ניתן לפתוח סתומה זו דרך התבוננות
בפסוקי התורה. בספר בראשית שם זה נאמר שש פעמים:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שַׁדַּי...וַאֲרָבָה אוֹתָךְ
בְּמֵאד מְאֹד. (בראשית יז א-ב)

וַאֲלֵךְ שַׁדַּי יִבְרָךְ אֶתְךָ וְיִפְרֹךְ וְיִרְבֶּךָ. (שם כח א)

וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל שַׁדַּי פְּרֹה וְרַבָּה. (שם לה יא)

וַאֲלֵךְ שַׁדַּי יִתֵּן לָכֶם רִחְמִים. (שם מג יד)

אֵל שַׁדַּי נִרְאָה אֵלָי בְּלוֹז בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיִּבְרָךְ אֹתִי...וַיֹּאמֶר אֵלָי
הַנְּנִי מִפְּרֹךְ וְהִרְבֵּיתֶךָ. (שם מח ג-ד)

בולטת העובדה שברובם המוחלט של הופעותיו של שם
זה מוצמדת ברכת הפריין. מכאן ניתן להסיק ששם זה אמון
על ברכת הפריין, ואכן כך מצאנו שפירשו הרקנאטי² ובעל
הטורים³.

אם נעיף עינינו בעמודה המשוואה את ברכת הפריין
בטבלה הקודמת ניווכח שאין לה מקבילה בפרשנותו. טעם
הדבר, שספר בראשית - ספר ה'משפחה' של כלל ישראל -
הוא הספר בו שימש שם זה והפירה את כלל ישראל עד שהפכו
מיחיד למשפחה, מפרט לעם. אלא שעם סיומו של ספר
בראשית אף תפקידו של שם זה בא לסיומו. כעת, עם ספר
שמות, בא זמנו של השלב הבא, היינו, זמנו של חיבור 'עם'
ישראל וה' בבחינת נישואין, בבחינת: "וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם
וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיִּדְעָתֶם כִּי אֲנִי ה'". (שמות ו ז). הרחבת
העניין ומשמעותו התבאר בהרחבה במאמרנו: וַיִּדְעָתֶם כִּי אֲנִי
ה' (להתהלך וארא).

אופני הכתב

באמצעות הטבלה הבאה ניווכח באופן מאופני הכתיבה
בהם נוהגת התורה. האופן הבא הוא כתיבה המתכתבת בינה
ובין עצמה, בכך מעניקה התורה מפתחות לפענח את סודה.
בטבלה זו מועמדות שלוש פרשיות זו בצד זו: פרשת לך לך
העוסקת בהולדת הברית שבין ה' ואברהם, ופרשיות וַאֲרָבָה
וּפְתִיחַתִּי העוסקות במימושה של אותה ברית. הרחבת העניין
ומשמעותו התבאר בהרחבה במאמרנו: וַיִּדְעָתֶם כִּי אֲנִי ה'
(להתהלך וארא).

לך לך	וארא	בחקתי
וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שַׁדַּי	וַאֲרָבָה אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַּי	וּפְתִיחַתִּי אֶלִיכֶם
וַאֲרָבָה אוֹתָךְ בְּמֵאד מְאֹד... וְהִפְרֵתִי אֶתְךָ בְּמֵאד מְאֹד	הערה ¹	וְהִפְרֵתִי אֶתְכֶם וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם
וְהִקְמֹתִי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ	וְגַם הִקְמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ	וְהִקְמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם
וְנָתַתִּי לָךְ וְלִזְרַעְךָ אַחֲרָיִךְ אֶת אֶרֶץ מִגְרֶיךָ אֶת כָּל אֶרֶץ כְּנָעַן	לָתֵת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן בְּאֶרְצָם	וְיִשְׁבְּתֶם לְבָטָח בְּאֶרְצָם
וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים	וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים	וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים

1 עומקו של חסרון זה יבואר להלן.

2 ראה ראב"ע.

3 "ואל תרחיק עוד היות פירוש מלת שדי מלשון שדים כי משם יבא השפע והיניקה לכל הנמצאים כענין השדים המניקים את התינוק...בכל מקום בתורה
שתמצא כתוב זה השם נאמר על ריבוי התולדות" (בראשית יז א).

4 "אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באֵל שַׁדַּי וְשְׁמִי ה' - פירוש באלו ב' שמות נראיתי להם בשם יו"ד ה"א הבטחות להושיבם בארץ לבטח ובשם אֵל שַׁדַּי
הבטחתי אותם להפירות ולהרבות כי זה השם הוא על פריה ורביה" (שמות ו ג).

5 "ולקחתי - כאשר תקבלו את התורה על הר סיני" (ראב"ע שמות ו ז). וראה רמב"ן, ספורנו, ועוד.
6 פירוש הגר"א על ההגדה של פסח.

ישנן דוגמות וראיות רבות המבססות כלל זה, ניתן אחד בכדי לשבר את האוזן: "והוא נחתן יצא מחפתו ישיש כגבור לרוץ אחר" (תהלים יט ו). המילה 'ישיש' השייכת לחתן - "ומשוש חתן על פלה" (ישעיהו סב ה) - הוחלפה בפסוק והושמה אצל הגיבור, ואילו המילה 'יצא' המתאימה לגיבור היוצא למלחמה, הושמה אצל החתן. באופן, שהפסוק המקורי: "והוא כחתן ישיש מחופתו יצא כגבור לרוץ אחר", התערבב, ליופי המליצה ולתפארת הלשון, בפסוק שירי זה⁸.

לתגובות הערות, ולהצטרפות לרשימת תפוצה לקבלת

העלון ומאמרים שבועיים:

shiurimholzman@gmail.com

052-761-5923

נערך על ידי: הרב יהונתן פרידמן

עיצוב ועימוד: ארי' יארמיש

כפי שניתן לראות בטבלה, פרק ו' הפותח את פרשתנו, פורס את המהלך הראשוני של הצעת הנישואין, מהלך שכל מטרתו התעסקות בטוב והוצאת ישראל משפל דרגתם עד שיכירו וידעו את ה' ויכנסו עמו בסוד הברית והנישואין - וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעֵם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיִּדְעֻם כִּי אֲנִי ה' (ו ז). אך מאחר ש"לא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה מִקְצֹר רוּחַ וַיַּעֲבֹדָה קִשָּׁה", עבר הבורא למהלך השני הנפרס בפרק ז', מהלך שעניינו גילוי הטוב דרך הכאת והתשת הרע - וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי ה' (ז ה). לאור זאת אף יובן מדוע עניין עשרת המכות, שהתורה כה האריכה בו, תומצת בפרק ו' לשתי מילים - "שְׁפָטִים גְּדֹלִים" (ו ו), מה שאין כן במהלך של פרק ז' שם נאמר בהרחבה: וְהִרְבֵּיתִי אֶת אוֹתִי וְאֶת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם... וְנִתַּתִּי אֶת יָדִי בְּמִצְרַיִם... בְּנִטְתִּי אֶת יָדִי עַל מִצְרַיִם (ז ג-ה). ודוק.

אופני הכתב

ובכל ארץ מצרים תשחת הארץ מפני הערב. (שמות ח ב)

מצאנו פסוק בתהלים בו נאמר שלא רק הערוב הכה ו'השחית' במצרים אלא אף הצפרדעים: "יִשְׁלַח בָּהֶם עָרֹב וַיֹּאכְלֻם וַיִּצְרְדֵּעַ וַתִּשְׁחִיתֵם" (תהלים עח מה), ואכן מפסוק זה הוכיח הרמב"ן שאף הצפרדעים הרגו והשחיתו את המצרים, ז"ל:

כתיב בצפרדעים וצפרדע ותשחיתם שהוא רומז למיתה או להשחתה שהזכירו רבותינו שהיו מסרסים אותם.

(רמב"ן שמות ח טו)

אולם קשה שבתורה לא נמצא דבר זה כלל וכל שנאמר הוא שהצפרדעים מילאו את ארץ מצרים והטרידו את מנוחתם: "וַיַּעַל הַצִּפְרָדִּיעַ וַיִּתְּכַס אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם" (ח ב). מלבד זאת, יש לשאול על הפסוק בתהלים שתי שאלות: א. מדוע היפך את סדר המכות והקדים את הערוב לצפרדע. ב. אף אם נסכים לדעת הרמב"ן, סוף סוף מאחר שמצאנו שלשון 'השחתה' מפורשת בתורה על מכת ערוב - 'תִּשְׁחִית הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעָרֹב' - מדוע העתיקה המשורר לצפרדע?

תשובת כל אלו תתקבל בהינתן מפתח גדול הפותר קשיים רבים בפסוקי התורה, ובעיקר בפסוקי שירה, והוא: שליופי המליצה ותפארת הלשון, בפסוקים הנושאים מטען משמעותי אחיד, מערבבת התורה את הרישא בסיפא ואת הסיפא ברישא, ונותנת את של זה בזה ואת של זה בזה. באופן, שאליבא דאמת צריך היה לומר: "ישלח בהם ערב וישחיתם צפרדע ותאכלם".

הוצאה והפצה: "פה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות
 בישראל ובעולם. המגזין מוקדש לפרשנות חכמה וחדשה של התורה והפוסקים. המגזין מוקדש לפרשנות חכמה וחדשה של התורה והפוסקים. המגזין מוקדש לפרשנות חכמה וחדשה של התורה והפוסקים.

7 'ידיעת' ה', במובן של קשר נישואין, כמו: "והאדם ידע את חנה אשתו" (בראשית ד א).

8 להרחבה ראה מאמרנו: עשר המכות - מכת הארץ ויושביה (להתהלך וארא).